
Kovács katáng Ferenc

Háttal nekem

Előforult már máskor is. Megpillantom magam, de nem úgy, mintha tükör előtt állnék. Hátról látom magam. Világos, kontúros kép. Ha nem tűnik el egy szempillantás alatt. Egyre gyakoribb, hogy hosszú, kínos perceken át tart a látomás. Állok magam előtt, háttal, de így is felismerhetően. Férfiak elég ritkán ellenőrzik, dupla próbatükörben hátról a zakó, vagy a pantalló esését. Néha a borbély tart tükröt hajvágás után. Valljuk be férfiasan, minden alkalommal kételkedve pillantunk felnyírt tarkónkra, mintha idegen lenne. Hát így látszódunk a mögöttünk jövőnek? A hátsó sorokban ülöknek? A nyakunkba lihegő kellemetlen utitársaknak? A mögöttünk loholóknak? Szemből nézve a tükörben, megszoktuk már – talán – magunkat, s elfogadjuk a szembe jövők ferde pillantását, lesütött szemét. Majd otthon, nyugodt körülmények között, 60-asra cserélt égőnél alaposan kikutatjuk, mit is furcsálltak rajtunk. Elmaszatolt koromszemcsét? Kialvatlan, táskás szemünket? Szaporodó ráncainkat, lehullt szemhéjunkt, fanyar mosolyunkat?

Az az alak továbbra is ott áll előttem. Nem vitás, én vagyok, hátról, valós nagyságban. Nézem, a nadrág is ugyanaz, cipőszín, fazon, zakó, tévedés kizárva. Vajon most ugyanarra gondol-e, mint én? Áll a buszra várva, mereven maga elé néz, mint én. Rezdületlen, nem reagál a beálló, továbbhajtó buszokra. Magam sem figyelem a járatokat, órá bízom magam, feltételezem, hogy egy irányba, ugyanarra megyünk. Kínos percek, már-már elbizonytalanodom, mégis megnézem a járatok számát. 20-as, aztán 21-es. Visszatér belém a remény, valóban nem ezekre várok. Távolági érkezik, leszálló nincs, nem is lehet, tiltja a forgalmi szabályzat. Megmozdul, oldalra pillant, mintha kérdőre vonna, miért pont távolágira akarok felszállni? Eszemben sincs, de enyhén megremeg a gyomrom. Elfelejtettem volna valamit? Megváltozott a napi program? Egy konferenciára tartok, atya világ, csak nem én tartom a bevezetőt? Legelsőnek? Amikor még száraz a szám. A későn jövők csapkodják az ajtót, a padsor közepére tolakszanak, levernek mindent, s úgy dörren az ülőke minden felállásra kényszerített után, mint egy gránátrobbanás. Felszáll a buszra, szolgamód követem, a sofőr sem türelmetlen, kivárja, míg két lépés távolságot tartva én is fellépek a lécsőn. Nem néz hátra, hogy végképp megbizonyosodjam, valóban én vagyok ott elől. Vagy nem akar megismerni? Helyében én megfordulnék, visszaállítanán a normális tükör és gazdája viszonyt, szólnék magamhoz, a szájmozgásunkból látható, nyilvánvaló lenne, hogy egy és ugyanaz a személy beszél. Minden rezdülésünk azonos. Elszabadult hajtincs a jobb szemünk fölött. Egy mozdulattal mindketten hátraseperjük. Még ugyanazzal a mozdulattal bajuszt is igazítunk, amit a szokásos grimasz követ, mert mindketten tisztában vagyunk azzal, hogy jó ideje már ott van közöttük egy harmadik

személy, a bajusz, a keskeny száj, a szigorúra feszített tekintet eredeti gazdája, a keser-édes-bús hangulatok okozója. De huss, mindig eltűnik, még az első könnyesepp megjelenése előtt elbújok a bajusz, szakáll fedezékébe, vissza a jelenbe, óriásira kerekedett szemmel bámuljuk egymást, úr isten, csak nehogy megint hangosan beszéljünk, szemrehányásokkal, vádaskodásokkal hadakozzunk egymás ellen. Hát van ennek értelme?

Áll előttem a buszon, a két lépés távolság leküzdhetetlen. Érinteni sem tudom, de távolodni sem. Leülnek egy megüresedett helyre, de nem hajlik a térdem. Ez most új, ez a kényszer, hogy valamit akaratom ellenére én akadályozok. Szinte elviselhetetlen a felismerés, hogy nem én döntök, hanem az a valaki, habár én, ott elől. S akkor melyikünk az árnyék? A látomásom dönt helyettem, uralkodik felettem? Amúgy logikus, belátom, én állok hátul, látni nekem adatik, hogy mi történik ott elől, én látom, hogy mit kell tennem. Nem követhetne, ha mondjuk a hátsó ajtón egy váratlan pillanatban leugranék, futnék egy feltételezett zsebmetező nyomában – aki mellesleg csak az én zsebemet tudná kifosztani, mert az előttem állót magam is szemmel tartom – futnék hát, utolérném, leteperném az alávalót, mielőtt bárki észrevenne, álmomban oly sokszor kipróbált válldobással földre vinném, két mozdulattal ártalmatlanná tenném, nyögne alattam, nem érdekel, visszavenném a tárcám, ellenőrizném a tartalmát, zsebre vágnam, s a hivatalos szervek kérdései elől eltűnnék az első mellékutcában. Rossz a szám íze, mintha én követtem volna el a bűnt. Könnyű győzelem volt, rossz futó, gyenge izomzat, nincs jó érzés a méltatlan ellenfél feletti győzelem után. Valaki mégis követ. Határozottan pördülök 180 fokot. Esélyt sem adok feltételezett követőmnnek, hogy beugorjon egy kapualjba, pisztolyt rántson, felülkerekedjen. A villámgyors mozdulat közben is tisztán látom, hogy ugyanezt teszi a mögöttem álló is. 180 fokot pördül, mint a rajzfilmekben, az elmosódott fázisrajzok még ott lógnak a levegőben, kimerevített részmozdulatok, s villámcsapásként ott állok magam előtt megint. Hátulról látom magam. Visszaállt volna a korábban begyakorolt állapot? Visszaveszi tőlem a kezdeményezést? Visszakényszerít a következő buszra, vagy magamtól is felszállnék? De az álmokép elszáll, az iménti fantáziajelenetből csak a rossz szájíz maradt, a kellenél durvábbra sikeredett válldobás, a nyögések emléke, a legyőzött vinnyogása. Szó sem lehet saját akaratról, utazunk tovább, előttem egy hátulról is arrogánsnak tűnő alak. Én lennék? Valóban? Miért nem fordul felém, miért nem szólít meg? Nem kíváncsi rá, hogy hová is mennék, ha magam határozhatnék sorsom felől? Ha már a napi rutin így felborult, s ekkora a bizonytalanság, még azt sem tudom, hogy nekem kell-e szónokolnom. Sem tér, sem idő, sem tartalom nem a megszokott. Légüres térben lebegek, csak a gyomrom ugrál hevesebben a szívverésemnél s a kátyúban ugráló kerekeknél. Hol a reggeltől estig tartó rutin? A kávétól a lefekvésig tartó megszokások?

Leszáll, s én szolgamód követem. Nem emlékszem, hogy jeleztem volna a zöld gombbal. És Ó? Két lépésre követem. Nagy a tömeg körülöttünk. Ráérő emberek, kávécsészével, cigarettával a kézben. Beszélgetnek, egymás szájába fújják a füstöt. Hideg van, vállra vetett kabátban fagyoskodnak, míg körmükre nem ég a cigaretta. Átfiguráskozunk rajtuk, nem tudom, kell-e tartanom a két lépést, ott megyek-e elől? De látom, köszöntik, mosolyognak rá, s engem észre sem vesznek. Mi lenne, ha mellé állnék? De ennyi ember előtt nem lehet kísérletezni. Felhúszom a szemöldököm, mereven nézek a mellettem álló szemébe. Erre mindenki reagálni szokott. Azt hiszik, érdeklődöm, kíváncsi vagyok a véleményükre, meg akarom hallgatni őket. Ez mindig beválik. Most nem. Hallom, hogy mit kérdeznek tőlem, az előttem menő énektől, de nem érkezek választ adni, már hallom saját hangomon, de a másik szájából. Na most ez is új nekem. Sok lesz mára! S furcsa a hangom, magas, nyálas, mintha felvétélről hallanám vissza. Követem egy vetítőterembe. Egyre nő bennem a kíváncsiság, mi lesz most? Beülünk az első és a harmadik sorba. Nem tudom, kijelölt helyem-e ez, vagy magam választottam. Minden csak úgy megtörténik velem. Papírtányéron gyümölcsöt hoztam az előtérből, híg lötyty kávét sok tejjel, hogy valami íze mégiscsak legyen. Nem ül közöttünk senki, mozdulatlan a feje, nem szól se jobbra, se balra. A pódiumra irányul a figyelem. Egy konferenciát nyitnak meg. Semmi nem jut el az agyamig. Hallom a felszólalót, értek minden egyes szót, de nem áll össze értelmes mondatokká. Felütöm az előttem fekvő mappát, szórakozottan lapozgatok. Csak hosszú percek után veszem rá magam, hogy szinte szótagolva, szájbarágósan átolvassam a programot. 12-kor ebéd. Csillaggal jelölve. A lap alján utalás arra, hogy Michelin csillagos étterem fogad bennünket. Tíz perc gyalog. A kiosztott receptek alapján a mesterszakácsok előttünk készítik majd el a fogásokat. Lankad a figyelmem, a lötytykávét nem tud ébren tartani. A hangszóróból a soros előadó hangja duruzsol. A szemem a délutáni szekcióülések egyikén akad fenn. Én mondom a bevezetőt, s a vitát is én vezetem. Elment a kedvem az ebédétől. Ott is készülni fogok, két fogás között. Míg a leforrázott paradicsomról finom mozdulattal lekapják a héját. Míg a fokhagymát az asztalon késnyéllel szétnyomják. Amíg besűrűsödik a mártás, és mi korgó gyomorral az irodalmi nyelven írt recepteket felolvasását hallgatjuk. Az olaj halk sercegését, a gázgyújtó fellobbanását.

Egy korábban készített dossziéból olvasom a jegyzeteimet. Az első mondatokat próbálom rögzíteni, de mindig másképp mondom, bővítem vagy rövidítem. Nem megyek semmire a tucatnyi változattal. Felnézek, nézem a saját hátam, a fejem, most az is előre tekint, majd lepillantunk a jegyzetekbe. Nem néz hátra, lesem a lapok felett, nem fordul meg, hogy tisztázzuk ezt a fura helyzetet. Nem pillanatokig tart ez a szíámi állapot, már hosszú órák óta egymáshoz vagyunk láncolva. Egy rossz álomnál is kényelmetlenebb. Igaz, két lépés távolságban, s ez azért mégis elviselhetőbb. Végigálltam a buszutat mögöttem, üldöztem a tolvajt vagy csak képzelődtem, ez itt most teljesen lényegtelen kérdés, de legalább kis időre a magam ura voltam. Most egy előadásban kínos viccekkel oldott

előadásokat hallgatunk. Megyek utána a szünetben, eszembe sem jut ülni maradni, kéjesen nyújtózni, míg a többiek tolaakszanak, füstöt fújnak vagy szívnak. Magamtól nem mennék emberek közé, hogy ne szólítgassanak, ne engedjenek előre a kávéautomatánál, ne kínáljanak tálcáról aprósüteményeket, hogy ne izzadjak le minden szembejövő kérdő tekintete láttán. Gyümölcsdarabkákat veszek a tálcámra, irtózom a ragacos ujjaimtól, a bajuszomra tapadó narancsdarabkáktól, a szőrös kiwi érintésétől. Mindenki cuppog, csöpög, szemetel. Ott áll előttem, kérdezik, felel, mosolyog, ez már nem is én vagyok. Bókol jobbra, balra, de hátra az istennek sem néz, mintha én ott sem lennék, levegőnek néz, még rosszabb, a riválisának, aki elől el kell happolni a legszemrevalóbb hölgyeket, akiket el kell bűvölni azzal a kicsit hamiskás, visszafogott mosollyal, ami – legalább mi ketten jól tudjuk – lopott, ellesett, de legalábbis megörökölt. Ott parádézik előttem, elemében van, engem megüt a guta, nem találok szalvétát, s még csak a mosdóba sem mehetek egyedül. De hoppá, most esett csak le, akkor most én láthatatlan vagyok? Ahogy annyi álmomban? Álruhában, mint Mátyás, az igazságos? Járom az utcákat, mindeütt tárt ajtó, sehol akadály. Köpeny fel, köpeny le. Látszom, eltűnök. Saját elhatározásból, de mindig tisztességesen. Ha kulcslyukon leskelődöm, én mindig behunyam a szememet. Most már mintha jobban is érezném magam, ő ott, előttem, verejtékezik a sok kíváncsiskodó körében, biztosan unja is. Úgy kell neki, felét legalább átpasszolhatta volna nekem. De már késő, rajtam a láthatatlanná varázsló köpeny. Mintha itt sem lennék ezen az átkozott konferencián, aminek még koránt sincs vége.

Egy rafinált ebédnél semmi nem lehet rosszabb, amikor hosszú percekekig szónokolnak két falat panirozott skorpióhoz, trópusi füvekben áztatott gyümölcsdarabkához, napokig érlelt, pácolt halhoz, s a mindhez más-más márkájú borhoz. A vízivó gyanús alak, a pincérek kikerülnek, nehogy véletlen megsértsék abszintőfelségét, gyanús alak, elvonóból jött külön géppel, jó, ha nem AIDS-es. Vajazott kenyérdarabokkal lakunk jól, ő ott előttem, meg én is, ebből is levonható valami általános igazság. A tarkóját látom, a szomszéd asztalnál ül. Kicsit megereszkedett vállal, enyhén jobbra tartott fejjel. A hajába túr, a bizonytalanság jele. Jól ismerem, gyakori állapot, mikor az ember már felállna, elmenne, kiszökne a világból is, de nincs kiút, mindenki ül a fenekén, amíg a bor kitart, addig nem mozdulunk, oldódnak a nyelvek, mindenki mondja a magáét, másokra nem is jut idő odafigyelni. Már minden kidudorodást megnéztem a falakon, a plafont mégsem bámulhatom, a színes nyomatok viszonylag drága keretekben, az iparművészeti tömegcikk, a művirágok sem kerülnek el a figyelmemet. Na és az egyre kipirultabb beszélő fejek. De jó lenne némi rajzkészséggel megáldottan krokikat, arcomat rajzolni! Ezt is láthatatlanul, mint ahogy engem sem látnak. A felszolgálók, mint zsoldoskatonák, bevonulnak, megállnak az asztalvégeken, s a főpincér mozdulatára leszedik a használt tányérok, visszajönnek, újra sorfalat állnak, s folytatják a munkát. Rugóra járó óraszerkezet, de hangtalan, mint a digitális küttyük, siklanak közöttünk, sehol egy

paca, egy rúzsolt, egy vörös borcsepp. De látom, mozdul, nekem is moccan a térdem, hangtalan kitoljuk magunk alól a széket, mint ikerpár, lassan az ajtó felé araszolunk, mint két szivaros, füstölésre vágyó. A pincérek fala előtt, ők látják ám, mire megy ki a játék, ezekkel ma már nem lesz gondjuk, olvasható a szemükben, jobb emberismerők, mint a legtöbb pszichológus, s azt is biztosan érzik, hogy elégedetlen a vendég, nem ízlett a rafinált menü, nem jóllakásról van itt szó, a módi, a gesztus, a Michelin csillag. Nem köszönnek, pedig tudják, hogy mi nem cigarettaszünet ürügyén távozzunk, csalódottságukat majd kiegyenlíti a vastag pennával írt számla, akár füttyülhetnének is ránk, de mégsem, csont profik, a vérükben van, a vendég az vendég. Cinkos összekacsintásra nincs idő, a nagy ajtót csendben kell nyitni, zárni.

A friss evegőn kirakatokat nézünk. Pedig a legkisebb településen is ugyanazok az üzletnevek csalogatnak. Külföldön is. Létezik-e fehér folt a világon? Divatmentes, szilikonmentes övezet? Szerencsére még sincs két egyforma kirakat. A divattervezésből, modellkedésből kiszorult fiatalok kirakatrendezőnek mennek, ma már hetente újraöltöztetik az egyre girhesebb, langaléta bábukat. Ellenállhatatlan minden kirakat kínálata. A háttérfényben felfedezem saját arcomat. Pontosabban az előttem állót. Megtévesztésig hasonlítunk. Grimaszolunk, s rezignáltan konstatáljuk, hogy nem fiatalodtunk, nem sokat változtunk reggel óta. Először láthatom, hogy a két lépéssel előttem álló is én vagyok. Az arcvonás, a testtartás megtévesztésig azonos. Így hát azonos vagyok önmagammal. Kirakati bábuk társaságában ácsorgunk, szép látvány, mondhatom, már csak az hiányzik, hogy beszéljünk hozzájuk. A kirakatrendező nevét felírjuk egy cetlire. Jól jöhet még valamire.

A konferencia résztvevői eloszlanak a kisteremben. Lassan elhelyezkedik mindenki. Ösztönösen a harmadik sorba ülök. A házigazda kis figyelmet kér, köszönti az ebédet túlélőket (harsány kacaj a széksorokból), az álmosággal köszködőket (nem lesz sok a viccelődésből?). Külön köszönti a külföldről érkezetteket, a nevek kiejtését már csak halvány mosoly követi. Három órát kell együtt töltenünk, jóban, rosszban, én az utóbbi mellett teszem le a voksom. A felszólalók s az előre kijelölt vitapartnerek elfoglalják az emelvényen a nevük mögötti székeket. S mielőtt felocsúdnék, a házigazda külön tapsot kér, előlegbe, a vita bevezető előadójának, a beszélgetés levezetőjének. A nevemet hallom. Felpattanok a helyemről, két lépés alatt utolérem magam, a hallgatóság elé perdülök, egy nagy sóhaj tör fel belőlem, széles mosoly terül el az arcokon, vidám tekintetek szegeződnek rám, beléjük kapaszkodom. Tudom, előlegezett a bizalom, ezt még meg kell szolgálnom, de itt már én állok, egyes egyedül, hogyis másként, ki sejtethi rajtam kívül, hogy egész nap egy kellemetlen fickóval voltam összezárva, elvégre nem magunk választjuk meg önmagunkat, úgy kapjuk, formáljuk, de hozott anyagból, selejtből, ebből-abból. Nagy lélegzetet veszek,

beszélni kezdek, egyre felszabadultabban, lazábban, élvezem magam is, de tudom, lesz ennek még böjtje, este a tükör előtt, elalváskor a magánkihallgatásomon. Bevezetóm egyszerű, a nap témájához lazán köthető. Az elidegenedésről, a kommunikációs nehézségekről folyik a tanácskozás. Elmesélem, hogy konferenciára jövet találkoztam egy különös figurával. Idáig követtem két lépés távolságot tartva anélkül, hogy akár csak egy pillanatra is tudomást vett volna rólam. A tíz perces bevezetőmben felsorolom minden mozdulatát, kitegetem gondolatait, étkezési szokásait. Nagy elismerést aratok, nevetve tapsolják a cirkuszi mutatványt. Mesterien moderálom a felszólalásokat, a kérdezőket. Mint egy marionettjátékos, mozgatok minden szálát, s nem gubancolódnak a zsinórok, nem csikorog a gépezet. Csak az első sorban tátong egy üres szék, oda egy szkeptikusan fürkésző alakot képzelek, nem tudok mit kezdeni nélküle. Hiányában is kikerülhetetlen, s már nem érdekel más, csak az, hogy neki +s megfeleljek.

Kraitz Gusztáv és Ulla Kraitz: Váza